

НАПРЯМ 8. ЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-393-7-41>

Більдер Н. Т.,

*старший викладач кафедри методології крос-культурних практик
Харківської державної академії дизайну і мистецтв*

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – ЗАПОРУКА ЕМОЦІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЗДОБУВАЧІВ АРТ-ОСВІТИ

У 2024 році отримують дипломи бакалаврів здобувачі вищої освіти, які, з надіями на майбутнє, розпочали навчання у 2020 році вже в умовах карантинних обмежень. Харків – у зоні бойових дій і студенти Харківської державної академії дизайну і мистецтв – ті, хто навчається сьогодні, волею обставин позбавлені «справжнього студентського життя» при дистанційній формі навчання, до якої вимушено пристосувалися. Заслугує на повагу їх свідомий вибір – здобувати вищу освіту в дуже складних умовах, з якими не стикалися їх батьки.

На сьогодні мають попит дослідження, спрямовані на вивчення динамічних феноменів, які відбивають постійно мінливі умови життя українців. Серед найбільш психологічно незахищених соціальних груп – студентська молодь України, на долю якої припало дорослішати в екстремальних умовах війни. Студентський вік – це *emerging adulthood*, «становлення дорослості» тих, хто незабаром буде відбудувати нашу країну, а на тих, хто вже «дорослий» (викладачі, керівництво закладів освіти) лежить відповідальність за створення умов для того, щоб забезпечити можливість позитивно розвиватися в складному, небезпечному, непередбачуваному світі, що обумовлює високу соціальну та практичну актуальність проблеми дослідження – виявлення предикторів емоційного благополуччя студентської молоді в освітньому просторі.

Мета роботи – виявити мішені психологічної допомоги студентам закладів арт-освіти задля забезпечення емоційного благополуччя як переживання захищеності, впевненості, задоволеності умовами навчання та своїми результатами, підвищенням стійкості до впливу несприятливих факторів.

Проблемі благополуччя присвячено велику кількість наукових праць, заснованих на евдемоністичній (психологічне благополуччя) та гедоністичній (суб'єктивне благополуччя) парадигмі. Емпіричні дослідження призвели до розведення емоційної та когнітивної складових благополуччя.

Огляд останніх публікацій показав, що на сьогодні немає єдиного розуміння категорії «емоційне благополуччя». Найчастіше термін «емоційне благополуччя» тісно пов'язується з такими поняттями як: «емоційне здоров'я», «психічне благополуччя», «задоволеність життям», «суб'єктивна оцінка якості життя», «само детермінація», «само актуалізація», «стан потоку» тощо. Зазначається, що емоційне благополуччя виступає частиною адаптаційного потенціалу особистості.

На стику гуманістичної, позитивної психології, психології розвитку та здоров'я концепція, запропонована К. Ріфф об'єднала в собі різні філософські та психологічні теорії, що пояснюють позитивне функціонування людини: психологічне благополуччя визначено К. Ріфф як базовий суб'єктивний конструкт, що відбиває сприйняття та оцінку свого функціонування з погляду вершини потенційних можливостей людини [7]

Через все розмаїття думок проглядається щось спільне: будь-яке благополуччя (психологічне, емоційне тощо) – це питання про суб'єктивну реальність кожного, а не про об'єктивні фактори. Альфред Адлер висловив припущення, що вся людська поведінка, мислення та почуття слідує стереотипам «ніби»: ми створюємо для себе ідеалізовану мету повної адаптації, а потім боремося за її досягнення, ніби ця мета дорівнювала успіху, щастю та безпеці [6].

З невизначеністю понять щодо емоційного благополуччя сучасне суспільство схиблене на збереженні позитивного настрою. Культурні тенденції перетворили наше життя на нескінченну гонитву за щастям. Ми вселяли своїм дітям що щастя – це природний стан людини, необхідна умова її життя.

Загалом обґрунтовано позитивний погляд на події не є шкідливим, але в реальних умовах невизначеності будь-яка емоційна реакція є нормальною відповіддю на ненормальні обставини війни [5].

Позитивне мислення може бути не просто марним, а й шкідливим. Коли людина ігнорує інші емоції, за винятком щастя, виникає явище, яке означають як «токсичну позитивність». На щастя, в людській природі закладене реальне сприйняття подій навколишнього життя, що уберігає нас від різних загроз. Люди відчують широкий спектр емоцій, кожна з яких є важливою частиною емоційного благополуччя.

Для забезпечення умов, що сприятимуть суб'єктивному відчуттю благополуччя здобувачів освіти, необхідно враховувати психологічні

особливості студентів, які навчаються у закладах різних галузей – зокрема, у заклади арт-освіти конкурсний відбір здобувачів здійснюють за критеріями, у тому числі художньої обдарованості, тож необхідно враховувати психологічні особливості художньо обдарованих особистостей [2].

На сьогодні у науковій педагогічній літературі трапляється ототожнення понять «освітнє середовище» та «освітній простір». За С. Рошиною освітнє середовище – спеціально створене предметне й соціокультурне оточення особистості, що охоплює різні умови, засоби й способи забезпечення продуктивної діяльності, цілеспрямовану взаємодію всіх учасників освітнього процесу, його розвиток і самореалізацію [4].

З метою виявити фактори, що допоможуть формуванню креативного освітнього середовища Харківської державної академії дизайну і мистецтв, що сприятиме відчуттю емоційного благополуччя учасників освітнього процесу (на першому етапі дослідження – здобувачів) і виявити особливості само сприйняття студентами ХДАДМ чинників емоційного благополуччя згідно з планом Робочої групи забезпечення якості освітньої діяльності Харківської державної академії дизайну і проводилось комплексне оцінювання якості освітнього процесу. Мета моніторингу – отримати інформацію про суб'єктивну оцінку художньо обдарованих особистостей – студентів закладу арт-освіти (ХДАДМ) щодо: організації та якості освітнього процесу; якості реалізації дистанційного навчання у період воєнного стану; освітньої, організаційної, інформаційної, консультативної та соціальної підтримки здобувачів. В опитуваннях, які проводились on-line з весняного семестру 2022 року, під час активних бойових дій на території України, брали участь здобувачі всіх факультетів академії, першого, другого і третього рівнів освіти. Детальну характеристику вибірок представлено у звітах робочої групи з забезпечення якості освітньої діяльності ХДАДМ [3].

Аналіз анонімних відповідей студентів, які брали участь в опитуванні, виявив низку проблем сприйняття своєї участі в освітньому процесі, зокрема ознаки емоційного неблагополуччя у деяких здобувачів, які навчаються на різних курсах. Маркерами групи ризику стали: прояви «вивченої безпорадності»; дискомфорт через нестачу (суб'єктивну) зворотного зв'язку; зовнішня мотивація (за рейтингом вибору чинників ефективності дистанційного навчання на першому місці «Майстерність викладачів, що беруть участь у цьому процесі», на останньому – «Мотивації студентів та студенток»); прояви психологічного захисту (заперечення, витіснення, регресія...) – студенти указали, що не ознайомлені з методичними матеріалами до дисциплін, графіком навчального процесу (представлені на сайті академії у вільному доступі); регресія – студенти називають викладачів «вчителями»,

парі – уроками; неадекватна (завищена) оцінка своєї старанності у навчанні та результатів навчальної діяльності; вибагливість та примхливість – респонденти висувають вимоги до викладачів і керівництва академії, нездійсненні в умовах дії воєнного стану [3].

Аналіз відповідей на відкриті питання анкет і пропозицій щодо організації освітнього середовища показав, що студенти, яких умовно можна віднести до групи ризику, уникають будь-якої негативної інформації, позитивно оцінюють (при складанні рейтингу викладачів) лише тих педагогів, які забезпечують студентам «гарний настрій» при організації навчального процесу, негативно оцінюють викладачів, які, на їх думку «занадто вимогливі»; надто буквально сприймають алегоричний вираз *Альма-матер* (лат. *alma mater*, букв. – мати-годувальниця) і формують до викладачів і адміністрації академії батьківські очікування, віддаючи перевагу спілкуванню на рівні **его-станів** «Батько-Дитина» що, на думку Еріка Берна, є показником емоційного неблагополуччя і низького рівня особистісної зрілості [1].

За результатами моніторингу окреслено коло проблем, розв’язання яких сприятиме підвищенню рівня емоційного благополуччя художньо обдарованих особистостей, виявлено мішені психологічної допомоги: абулія – корекція довільності поведінки. Необхідною умовою при цьому є, усвідомлення власної мотивації – як актуальної, так і такої, що формується довільно; навчена безпорадність – корекція – підвищення рівня пошукової активності; рівень спів залежності (корекція); формування навичок само оцінювання, само актуалізації та ціле утворення, саморегуляції емоційного стану [2].

З перших днів війни для студентів Харківської державної академії дизайну і мистецтв проводяться консультації психолога – групові та індивідуальні.

Шляхи розв’язання виявлених у ході моніторингу проблем потребують уточнення під час подальших розвідок.

Список використаних джерел:

1. Берна Ерік. Ігри, у які грають люди. Київ, 2021. 512 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/igri-u-jaki-grajut-ljudi.html>
2. Більдер Н. Т. Формування навичок саморегуляції як фактор підвищення ефективності навчання студентів закладів арт-освіти. URL: https://ksada.org/pdf1/Konference_2022-12.pdf
3. Результати моніторингу якості освіти та щорічне оцінювання здобувачів. URL: <https://ksada.org/1YakistOsvity.html>
4. Рошина С. М. Розвивальне освітнє середовище навчального закладу як умова особистісного розвитку учнів. *Педагогічний альманах* : зб. наук. пр. Херсон : РПО, 2011. Вип. 12. Ч. 1. С. 34–38.

5. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни. Роздуми психотерапевта про війну. Віхола, 2022. 288 с. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/emocijni-gojdalki-vijni.html>

6. Adler A. (1929). The science of living. New York : Greenberg. URL: https://www.academia.edu/2358446/The_Science_of_Living_by_Alfred_Adler

7. Ryff C. D., Keyes C. L. M. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. № 69. P. 719–727.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-393-7-42>

Войтенко О. В.,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

Державного торговельно-економічного університету

**СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЯК ПОСЕРЕДНИК
У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ СТИЛЕМ ЛІДЕРСТВА
ТА ПРОФЕСІЙНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ
АКАДЕМІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Активний інтерес до проблеми збереження професійного благополуччя особистості пов'язаний із запитами управлінської практики, а також із зростаючою потребою в повному розумінні того, що саме сприяє благополуччю працівників. На особливу увагу у розв'язанні цієї проблеми заслуговує діяльність працівників сфери освіти, які більшою мірою, ніж представники інших професій, відчують вплив об'єктивних стресогенних ситуацій, які призводять до порушень благополуччя.

Існує безліч проміжних організаційних факторів впливу, серед яких найважливішою змінною всередині організації є стиль лідерства [1]. Сучасні дослідження в менеджменті доводять, що поведінка та стиль керівництва можуть впливати на багато умов роботи в організації [2; 3], але вивчення того, як лідери можуть сприяти професійному благополуччю працівників, залишається відносно новою сферою наукових пошуків. У літературі активно обговорюються аргументи на користь зв'язку особливостей комунікативної поведінки керівника з різними аспектами благополуччя працівників. Показано, що благополуччя на робочому місці пов'язане з культурою управлінської взаємодії [4]. Встановлено, що токсичне лідерство напряму впливає на залученість працівників у робочі процеси, задоволеність роботою та ефективність